

Sodniško pripravništvo in načelo enakosti

Jure Švigelj

POVZETEK

Pravniški državni izpit (PDI) slovi kot eden najzahtevnejših strokovnih izpitov. Do njega vodi več poti, prav vse pa vključujejo opravljanje pripravništva, ki se opravlja v različnih oblikah. Ena izmed temeljnih oblik je sodniško pripravništvo, na katerega se osredotoča ta prispevek. Diplomanti prava, ki izpolnijo z zakonom predpisane pogoje, lahko opravljajo sodniško pripravništvo na sodiščih, državnem tožilstvu ali državnem pravobranilstvu v obliki redne zaposlitve za poln delovni čas. Takšno pripravništvo traja praviloma dve leti in je sestavljeno iz opravljanja raznovrstnih nalog in usposabljanja oziroma izobraževanja z namenom usposobiti pripravnika za pristop na PDI in samostojno pravosodno pot. V zameno je pripravnik, po uspešno opravljenem PDI, na poziv Ministrstva za pravosodje dolžan skleniti pogodbo o zaposlitvi za enako obdobje, kot je trajalo njegovo pripravništvo. Pri tem obstoječi pravni red ne obravnava vseh pripravnikov enako, temveč med njimi vzpostavlja razlike, ki lahko pomenijo kršitev načela enakosti. Še več kot to, takšna ureditev lahko nadalje predstavlja tudi ustavno nedopustno omejitev pravice do proste izbire zaposlitve, saj se oseba, ki pozivu ne bi sledila, izpostavi pretnji vračila stroškov izobraževanja v višini 24 bruto plač, prejetih v času opravljanja pripravništva. Takšna ureditev se ne zdi primerna, zato je v času predvidene reforme pravniškega državnega izpita še toliko bolj pomembno, da se navedeno tematiko ustrezno obravnava.

Ključne besede: pravniški državni izpit, PDI, sodniško pripravništvo, sodniški pripravnik, Zakon o pravniškem državnem izpitu, načelo enakosti, pravica do proste izbire zaposlitve.

Judicial traineeship and the principle of equality

ABSTRACT

The State BAR Exam (BAR) is regarded as one of the most demanding professional exams. All paths leading to the successful BAR exam involve the pursuit of traineeship, which is carried out in various forms. One of the most popular choices among candidates and also the focus of this article is the judicial traineeship. Graduates who fulfill the statutory requirements are able to pursue judicial traineeship in the courts, state prosecutor's office or state attorney's office in the form of full-time employment. Such traineeships typically last two years and consist of special legal training in order to educate the trainees and make them capable for an independent judicial path in the future. In return, the trainees may be required, after passing the BAR and upon the invitation of the Ministry of Justice, to conclude a contract of employment for the same duration as their traineeship lasted. Unfortunately the existing legislation does not treat all the trainees equally. This can lead to discrimination of certain groups of trainees and therefore to a violation of the principle of equality. Moreover, the existing legislation could be understood as an unfounded restriction on the right to free choice of employment. If a trainee does not conclude a contract of employment when summoned to so, he or she may be liable to refund the education costs in the amount of 24 gross trainee wages. Because of the anticipated reform of the state BAR exam laws, now more than ever, is probably the right time to properly address this issue, as the current legislation does not seem to be entirely appropriate.

Keywords: state BAR exam, judicial traineeship, judicial trainee, state BAR examination act, principle of equality, right to free choice of employment.

1. Uvod

Pravniški državni izpit (s kratico: PDI)¹ je eden temeljnih pogojev za opravljanje sodniške funkcije, funkcije državnega tožilca, poklica odvetnika in notarja oziroma za opravljanje drugih del, za katere se z zakonom zahteva pravniški državni izpit. Hkrati je med pravniki (in širše) poznan tudi kot eden najzahtevnejših strokovnih izpitov, tako po kompleksnosti snovi, ki jo zajema, kot po njenem obsegu. Glede na vse navedeno pravniški državni izpit za mnoge, ki si želijo poklic pravnika opravljati v pravosodju, predstavlja vrhunec dolgotrajnega pravniškega izobraževanja, ki se začne na pravni fakulteti, se nadaljuje skozi opravljanje pripravništva in pripravništvu sledečo fazo večmesečnih intenzivnih priprav ter se, če gre vse po sreči, zaključi z uspešno opravljenim pisnim in ustnim delom pravniškega državnega izpita.

Pri vsem skupaj enega najbolj ključnih korakov predstavlja ravno opravljanje pripravništva. Uspešno opravljeno pripravništvo v ustreznem obsegu predstavlja formalni pogoj za prijavo na izpit in je kot tako zakonsko urejeno. Po vzoru poklicev pri katerih se zahteva pravniški državni izpit² se lahko kandidati odločajo tudi med različnimi vrstami pripravništev³. Najkrajšo in posledično zelo zaželeno pot do uspešno opravljenega pravniškega državnega izpita predstavlja sodniško pripravništvo, ki pa z vidika določenih ustavno zagotovljenih pravic ni neproblematično.

2. Zakonski okvir pravniškega državnega izpita v Sloveniji

2. 1. Predvidene sprememba zakonske ureditve pravniškega državnega izpita

Razprave o potrebnih spremembah in reformi aktualne zakonske ureditve pravniškega državnega izpita in njemu pripadajočega sodniškega pripravništva so bile v zadnjem desetletju na sporedu relativno pogosto, vendar do večjih sprememb na tem področju (še) ni prišlo. O navedeni tematiki je pisalo več avtorjev, pri čemer verjetno problematiko obstoječe ureditve pravniškega državnega

¹ Pogovorno znan tudi kot „pravosodni“ izpit.

² Sodnik, tožilec, državni odvetnik, odvetnik, notar in ostali.

³ Npr. sodniško pripravništvo, odvetniško pripravništvo, notarsko pripravništvo, etc.

izpita najboljše zajame triologija prispevkov v reviji Pravna praksa izpod peresa Luke Vlačiča⁴, v kateri navedeni avtor v treh delih obravnava nekatere ustavnopravne vidike ureditve pravniškega državnega izpita v luči obstoječe problematike in prihajajoče reforme tega področja. Na problematiko trenutnega sistema opozarjajo tudi drugi avtorji kot npr. Ana Hedrih⁵, Marko Novak⁶ in ostali. Po drugi strani je oris trenutnih predlogov zakonodajalca lepo predstavljen v prispevku Gala Gračanina in Roka Pučnika⁷, ki sta analizirala idejni osnutek Zakona o pravosodnem izpitu, ki naj bi nadomestil Zakon o pravniškem državnem izpitu in na novo uredil področje usposabljanja pravnikov⁸ za opravljanje sodnih in pravosodnih poklicev. Idejni osnutek Zakona o pravosodnem izpitu sicer predstavlja konkretnější premik v smer nove ureditve in je na voljo na spletnih straneh ministrstva. Ne glede na to bodo v prispevku zajeta vprašanja, zaradi obsežnosti, obravnavana v pretežni meri na podlagi aktualne zakonske ureditve pravniškega državnega izpita.

2.2. Aktualna zakonska ureditev pravniškega državnega izpita

Vrste sodniškega pripravništva

Temeljni pravni akt, ki ureja pogoje za pristop k opravljanju pravniškega državnega izpita je **Zakon o pravniškem državnem izpitu** (v nadaljevanju **ZPDI**⁹), sprejet leta 1994 ter kasneje večkrat dopolnjen, nazadnje z novelo ZPDI-D iz leta 2007. ZPDI primarno ureja pripravništvo po pridobljenem strokovnem naslovu magister prava ali univerzitetni diplomirani pravnik zaradi usposabljanja za opravljanje sodniške funkcije in funkcije držav-

⁴ Glej Luka Vlačič, Nekateri ustavnopravni vidiki ureditve pravniškega državnega izpita 1., 2. in 3. del, PP, 2018, št. 12/13, 14 in 15.

⁵ Glej Ana Hedrih, Pravniški državni izpit – ali je trenutni sistem res učinkovit in pravičen, PP, 2017, št. 20/21.

⁶ Glej Marko Novak, PDI danes in jutri, <https://www.insolvinfo.si/DnevneVsebine/Kolumna.aspx?Id=140317> (zadnjič obiskano 28. 8. 2018).

⁷ Glej Gal Gračarin in Rok Pučnik, Kaj nam prinaša nova ureditev PDI-ja? Revija Pamfil, 2017 Ljubljana.

⁸ Po novi ureditvi se bo namesto sodniškega pripravništva uporabljal pojem pravosodnega usposabljanja, namesto sodniškega pripravnika pojem pravosodnega kandidata, namesto PDI pa pojem pravosodnega izpita.

⁹ V prispevku je uporabljeno zadnje uradno prečiščeno besedilo Zakona o pravniškem državnem izpitu (Uradni list RS, št. 13/94 in nasl.), ki upošteva tudi novelo ZPDI-D in Zakon o uravnoteženju javnih financ – ZUJF;

nega tožilca, poklica odvetnika in notarja oziroma za opravljanje drugih del, za katere se z zakonom zahteva kot pogoj pravniški državni izpit¹⁰.

Zakon nadalje določa tudi način in pogoje, pod katerimi lahko magistri prava in univerzitetni diplomirani pravniki neposredno pristopijo k opravljanju pravniškega državnega izpita¹¹, s čimer pa se ta prispevek ne ukvarja.

Pripravništvo po ZPDI traja dve leti. Osnovna oblika pripravništva, ki ga opredeljuje ZPDI je **sodniško pripravništvo**, ki se primarno izvaja na sodiščih, lahko pa tudi pri državnih tožilstvih in kot izbirno usposabljanje. Zaključi se s pravniškim državnim izpitom¹².

ZPDI v prvem odstavku 3. člena ZPDI v grobem predvideva tri oblike pripravništva in sicer:

a) sodniški pripravnik lahko opravlja pripravništvo kot oseba **v delovnem razmerju na sodišču**,

b) sodniški pripravnik lahko opravlja pripravništvo kot oseba v delovnem razmerju **pri drugem delodajalcu** v okviru izobraževanja, ki ga zagotavlja delodajalec, pri čemer se prispevek tu omejuje le na državnotožilsko oziroma državnoodvetniško¹³ pripravništvo,

c) sodniški pripravnik lahko pripravništvo opravlja **volontersko**.

Poleg treh predstavljenih oblik sodniškega pripravništva, ki so predmet podrobnejše ureditve v ZPDI, obstaja še četrta vrsta pripravništev, katere se poslužujejo pravniki, ki niso opravili ene izmed oblik sodniškega pripravništva po ZPDI¹⁴. Gre za alternativo obliko opravljanja pripravništva z namenom izpolnjevanja formalnih pogojev za pristop na PDI, ki se opravlja pri drugih z zakonom predvidenih delodajalcih v obsegu od 32 do 48 mesecev. V praksi gre tu najpogosteje za odvetniško, notarsko in ostala

¹⁰ ZPDI (op. pod črto. št. 9), prvi odstavek 1. člena.

¹¹ Isto.

¹² ZPDI (op. pod črto. št. 9), prvi odstavek 2. člena.

¹³ ZPDI sicer govori o državnopravobranilskem pripravništvu, vendar pa je Zakonom o državnem odvetništvu, ki je pričel veljati 20. 5. 2017 oziroma stopil v veljavo 20. 11. 2017 ustanovil državno odvetništvo, z uveljavitvijo katerega je prenehalo Državno pravobranilstvo Republike Slovenije. Državno odvetništvo je prevzelo vse pristojnosti državnega pravobranilstva, pravice in obveznosti, funkcionarje in javne uslužbenke, zaposlene v državnem pravobranilstvu, posledično pa se tudi zakonska ureditev, ki se nanaša na državno pravobranilstvo sedaj uporablja še naprej za državno odvetništvo.

¹⁴ Pristop k opravljanju pravniškega državnega izpita na podlagi 19.a člena ZPDI.

pripravnništva pri zakonodajnem organu, v državni upravi, upravah samoupravnih lokalnih skupnosti, etc. Ta pripravništva niso predmet tega prispevka, saj niso podvržena omejitvam, ki jih ZPDI predvideva predvsem za sodniško pripravništvo ter državnotožilstvo in državnoodvetniško pripravništvo.

Obveznosti sodniških pripravnikov

ZPDI poleg same izvedbe pravniškega državnega izpita, pogojev za pristop na pravniški državni izpit ter pogojev za sprejem v sodniško pripravništvo okvirno določa tudi obveznosti sodniških pripravnikov. Pri tem je za potrebe tega prispevka pomembno opozoriti predvsem na določbo ZPDI, ki izrecno določa, da je **pripravnik, ki opravlja sodniško pripravništvo v okviru izobraževanja, ki ga zagotavlja delodajalec oziroma kot volonter, razen glede delovnega razmerja, v pravicah, obveznostih in odgovornostih v enakem položaju kot pripravnik, ki je sklenil delovno razmerje na sodišču**¹⁵. Zakon tako z drugimi besedami pove, da so vse tri oblike sodniškega pripravništva med seboj v pravicah, obveznostih in odgovornostih izenačene in se razlikujejo zgolj v okoliščini, da je prva vrsta pripravnikov v »rednem« delovnem razmerju s sodiščem, v nasprotju z ostalima dvema oblikama, kjer je pripravnik bodisi v razmerju pri drugem delodajalcu oziroma sploh ni v delovnem razmerju. Ta določba je na tem mestu izpostavljena zato, ker je pomembna pri presoji vprašanja, ali ZPDI po opravljenem pripravništvu utemeljeno nalaga obveznosti¹⁶ le sodniškim, državnotožilskim in državnoodvetniškim pripravnikom¹⁷ (v nadaljevanju: sodniški pripravniki v delovnem razmerju), ki so pripravništvo opravili v delovnem razmerju na sodišču, tožilstvu oziroma pri državnem odvetništvu.

¹⁵ ZPDI (op. pod črto. št. 9), drugi odstavek 3. člena.

¹⁶ Obveznost po šestem odstavku 11.a člena ZPDI.

¹⁷ Državnotožilstvo in državnoodvetniško pripravništvo sta glede obveznosti na podlagi 11.a člena ZPDI izenačena s sodniškim pripravništvom, zato v nadaljevanju prispevka izraz sodniško pripravništvo zaobjema vse tri navedene oblike pripravništva. Obveznost sklenitve delovnega razmerja oziroma vrnitve stroškov izobraževanja je bila sicer v ZPDI prvič uvedena z novelo ZPDI-C in se je nanašala samo na sodniške pripravnike v delovnem razmerju na sodišču, nato pa je bila z novelo ZPDI-D razširjena tudi na državnotožilske in državnoodvetniške pripravnike.

Obveznost sklenitve delovnega razmerja oziroma povrnitve stroškov izobraževanja

Ena izmed temeljnih obveznosti sodniških pripravnikov v delovnem razmerju je v tem, da morajo po uspešno opravljenem pravniškem državnem izpitu skleniti delovno razmerje za ustrezno delovno mesto¹⁸ za toliko časa, kakor je trajalo pripravništvo oziroma za krajši čas, v kolikor tako v pozivu odloči ministrstvo pristojno za pravosodje¹⁹. Ideja zakonodajalca je povsem legitimna in sicer meri na zagotavljanje dotoka usposobljenega kadra pravosodnim organom, katerega so 24 mesecev (ali ustrezno) manj le-ti usposabljali za pristop k opravljanju pravniškega državnega izpita in posledično za opravljanje dela na najzahtevnejših delovnih mestih, ki jih mora opravljati pravnik z opravljenim pravniškim državnim izpitom. Minister za pravosodje tako na predlog predstojnika organa, ki ima prosto ustrezno delovno mesto, sodniškega pripravnika najpozneje v 30 dneh po opravljenem pravniškem državnem izpitu pozove na sklenitev delovnega razmerja²⁰. Če sodniški pripravnik na poziv delovnega razmerja ne sklene, je dolžan povrniti stroške izobraževanja v višini seštevka bruto plač, prejetih v času sodniškega pripravništva²¹. Gre torej za zelo hudo sankcijo, ki pomembno vpliva na pravico posameznika do svobode dela, močno omejuje ustavno zagotovljeno prosto izbiro zaposlitve in je kot taka problematizirana v nadaljevanju prispevka.

3. Relevantna ustavna izhodišča

V Sloveniji so na podlagi 14. člena Ustave Republike Slovenije (v nadaljevanju: ustava) vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine. Vsi so pred zakonom enaki. Načelo enakosti pomeni eno od temeljnih ustavnih norm in sicer pravico posameznika do zagotovitve enakosti tako pri postavljanju kot tudi pri uporabi prava²². Načelo enakosti zahteva enako obravnavanje oseb oziroma položajev, ki so enaki, oziro-

¹⁸ Gre za delovno mesto na sodišču, pri državnem tožilstvu, državnem odvetništvu ali na ministrstvu, pristojnem za pravosodje.

¹⁹ ZPDI (op. pod črto. št. 9), prvi odstavek 11.a člena.

²⁰ ZPDI (op. pod črto. št. 9), drugi odstavek 11.a člena.

²¹ ZPDI (op. pod črto. št. 9), šesti odstavek 11.a člena.

²² Lovro Šturm v Lovro Šturm (urednik): Komentar Ustave Republike Slovenije, FDŠ, 2002, str. 172.

ma različno obravnavanje neenakih oseb oziroma položajev, v sorazmerju z njihovo neenakostjo²³.

Nadaljnje pomembno izhodišče je 15. člen ustave, ki v drugem in tretjem odstavku določa, da so človekove pravice in temeljne svoboščine omejene samo s pravicami drugih in v primerih, ki jih določa ustava oziroma, da je z zakonom mogoče predpisati način njihovega uresničevanja, kadar je to določeno v ustavi, ali pa to je nujno zaradi same narave posamezne pravice ali svoboščine.

Ključna za pričujoči prispevek je tudi določba 49. člena ustave, ki na raven ustavno priznane človekove pravice povzdigne svobodo dela, v okviru katere je vsakomur zagotovljena prosta izbira zaposlitve²⁴. Gre za pomembno pravico, saj zaposlitev zagotavlja posamezniku pridobivanje sredstev za preživljanje sebe in družine, kar omogoča uresničevanje tudi nekaterih drugih človekovih pravic²⁵,²⁶. Svoboda dela oziroma prosta izbira zaposlitve se v skladu s 15. členom uresničuje neposredno na podlagi ustave. Ker v 46. členu ni predvidena izrecna ustavna možnost zakonskega omejevanja te pravice, so na podlagi tretjega odstavka 15. člena dopustne omejitve le kadar to zahtevajo pravice drugih ali javna korist²⁷, ko torej za poseg obstaja ustavno dopusten cilj (t. i. test legitimnosti). Le če ta obstaja, je treba oceniti še, ali je poseg v skladu s splošnim načelom sorazmernosti. Oceno, ali ne gre mor-da za prekomeren poseg, opravi Ustavno sodišče na podlagi t. i. strogega testa sorazmernosti v skladu z ustaljeno ustavnosodno presojo²⁸.

Načelo sorazmernosti je eno temeljnih načel slovenskega pravnega reda. Gre za načelo, ki ga je po zgledu tujih ureditev uvedlo Ustavno sodišče in sicer kot izpeljanko iz načela pravne države²⁹. Presoja ustavnosti v Sloveniji mora tako prestati test legitimnosti in test sorazmernosti, pri čemer je prvi pogoj za dopustnost posega v ustavne pravice zasledovanje ustavno upravičenega cilja, ukrep pa mora biti primeren, nujen in sorazmeren v ožjem smi-

²³ Prav tam, str. 173.

²⁴ Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91 in nasl.), drugi odstavek 49. člena.

²⁵ Miran Blaha v Lovro Šturm (urednik), (op. pod. črto 22), str. 507.

²⁶ Npr. pravica do osebnega dostojanstva in varnosti iz 34. člena, zasebne lastnine iz 33. člena, socialne varnosti iz 50. člena in svobodne gospodarske pobude iz 74. člena ustave.

²⁷ Kar je bil tudi cilj zakonodajalca pri sprejemanju ureditve v 11.a členu ZPDI.

²⁸ US RS, 3. 3. 2011 – Up 1116/09, <http://odlocitve.us-rs.si/sl/odlocitev/US29370>, zadnjič obiskano 28. 8. 2018, 12. točka obrazložitve; glej tudi US RS, 24. 10. 2003 – U I 18/02, <http://odlocitve.us-rs.si/sl/odlocitev/US22758>, zadnjič obiskano 28. 8. 2018, 25. točka obrazložitve.

²⁹ Ustava Republike Slovenije (op. pod črto št. 24), 2. člen.

slu³⁰. Pri tem je omeniti, da enega izmed prvih zametkov načela sorazmernosti lahko najdemo že v letu 1992, ko je v zadevi U-I-51/90 z dne 14. 5. 1992, v kateri je bila razveljavljena določba takratnega Zakona o delovnih razmerjih, s katero je delodajalec pristal na omejitev svoje izvire poklica in svobode gospodarske pobude po prenehanju delovnega razmerja, ne da bi za to od delodajalca dobil ustrezno materialno nadomestilo. Čeprav ustavno sodišče izpodbijanih določb ni razveljavilo iz razloga, ker bi šlo za omejevanje pravice iz 49. člena ustave, je takrat Matevž Krivic v svojem pritrtilnem ločenem mnenju ob sklicevanju na načelo sorazmernosti zapisal, da je izpodbijana zakonska ureditev *»neskladna z ustavo predvsem zato, ker pomeni nedovoljen oziroma **prekome-ren poseg** v ustavno zagotovljeno svobodo izbire zaposlitve (49. člen ustave) in svobodo gospodarske pobude (74. člen ustave)«*³¹.

In prav **prekome-ren** poseg v ustavno zagotovljeno svobodo izbire zaposlitve (poleg tega, da je tudi arbitraren oziroma krši splošno načelo enakosti) je problematičen pri določi 11.a člena ZPDI.

4. (Ne)ustavnost 11.a člena ZPDI?

4.1. Oris okoliščin v katere so postavljeni sodniški pripravniki

Pri obravnavi dolžnosti sodniških pripravnikov na podlagi 11.a člena ZPDI je treba najprej opredeliti, kaj takšna omejitev za sodniškega pripravnika pravzaprav pomeni na zelo konkretni življenjski ravni.

Kot je bilo že pojasnjeno ZPDI v šestem odstavku 11.a člena³² določa, da je pripravnik, ki na poziv ne sklene delovnega razmerja, **dolžan povrniti seštevku bruto plač, prejetih v času sodniškega pripravništva**. Za lažjo predstavbo obsega navedene obveznosti je nujna pretvorba navedene zakonske dikcije v denarni znesek. Plača sodniškega pripravnika se na podlagi Zakona

³⁰ V zvezi z načelom sorazmernosti v praksi Ustavnega sodišča RS glej tudi Jasmina Čuk, Načelo sorazmernosti v praksi ustavnega sodišča republike Slovenije, <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=96534>, zadnjič obiskano 28. 8. 2018.

³¹ Matevž Krivic v ločenem mnenju k odločbi US RS, 14. 5. 1992 – U I 51/90, <http://odlocitve.us-rs.si/documents/38/5d/u-i-51-90-lm.pdf>, zadnjič obiskano 28. 8. 2018, drugi odstavek.

³² Podobno določbo pa je najti tudi v šestem odstavku 23. člena idejnega osnutka Zakona o pravosodnem izpitu.

o sistemu plač v javnem sektorju³³ (v nadaljevanju ZSPJS) določi z uvrstitvijo pripravnika v plačni razred, v katerega je uvrščeno delovno mesto, za katerega pripravnik sklene delovno razmerje. Sodniški pripravnik ZPDI je uvrščen v tarifni razred VII/2 ter v 24. plačni razred javnega uslužbenca, kar na podlagi veljavne plačne lestvice pomeni, da za svoje delo prejme približno 1085 evrov bruto (oziroma nekaj čez 750 evrov neto) mesečne plače. Preračunano to pomeni, da bi sodniški pripravnik, ki je bil v delovnem razmerju 24 mesecev, moral v izogib obveznosti sklenitve delovnega razmerja na podlagi poziva povrniti znesek v skupni višini več kot 26.000 evrov.

Pri tem je uvodoma treba opozoriti predvsem na sledeči okoliščini.

1. Oseba se navadno zaposli na mestu sodniškega pripravnika neposredno po zaključku študija na pravni fakulteti. Praviloma študenti prava, ki redno opravljajo svoje obveznosti niso zaposleni in nimajo rednih mesečnih dohodkov. Tu so seveda možnosti priložnostnih študentskih del, vendar pa takšna priložnostna dela največkrat niso zelo donosna, poleg tega pa študij, čeprav koncesioniran s strani države, ni brezplačen, saj je povezan s stroški bivanja, prehrane, prevoza in drugimi stroški. Glede na vse navedeno je povsem življenjsko zaključiti, da povprečen študent prava po zaključku študija na fakulteti in ob nastopu prve zaposlitve, nima obsežnejših prihrankov.

2. V Republiki Sloveniji minimalna plača kot je določena z Zakonom o minimalni plači (v nadaljevanju: ZMinP) za leto 2018 znaša 638 evrov neto³⁴. Minimalna plača se na podlagi določb ZMinP med drugim določa ob upoštevanju rasti cen življenjskih potrebščin in se najmanj z rastjo cen življenjskih potrebščin usklajuje enkrat leto. Minimalna plača kot taka že po svoji naravi torej predstavlja spodnji minimum, ki naj gre delavcu, zato da lahko »normalno« preživi skozi mesec. Pričakovanje, da bi lahko delavec prihranil znatni del minimalne plače ni realistično. Neposredna primerjava neto plače sodniškega pripravnika z minimalno neto plačo pokaže, da sodniškemu pripravniku mesečno kot plačilo za njegovo delo pripada zgolj

³³ Zakon o sistemu plač v javnem sektorju (Uradni list RS, št. 56/02 in nasl.), prvi odstavek 9. člena in prvi odstavek 19. člena.

³⁴ Oziroma 842,79 evra bruto.

dobrih 100 evrov več, kakor je zakonodajalec opredelil znesek minimalne plače. Čeprav je morebiti sodniški pripravnik zelo varčen, mu glede na navedeno njegovi mesečni prihodki po plačilu osnovnih življenjskih stroškov in potrebščin v 24 mesecih sodniškega pripravništva ne omogočajo privarčevanja znatnejše vsote denarja.

Plačilo tako visokega zneska, ki celo presega 26.000 evrov tako za sodniškega pripravnika de facto pomeni, da v mnogih primerih sploh nima možnosti izbire ne-spoštovati poziv na sklenitev pogodbe o zaposlitvi na temelju 11.a člena ZPDI brez da bi se podvrgel velikim (ali celo nemogočim) finančnim obveznostim. Ne more biti dvoma, da je takšni osebi pravica do proste izbire zaposlitve močno otežena, če ne kar onemogočena, pri tem pa se postavlja vprašanje, ali je tako velik poseg v pravico posameznika sorazmeren.

V obravnavanem primeru torej že sama višina skupnega zneska (seštevek vseh bruto plač, ki močno presega skupni neto znesek, ki je bil pripravniku dejansko izplačan) lahko predstavlja poseg v pravico, ki je nesorazmeren oziroma prekomeren v razmerju do cilja, ki ga določba 11.a člena ZPDI zasleduje.

4.2. Kaj se pravzaprav sploh vrača?

Pri ocenjevanju ustavnosti in zakonitosti vračil bruto seštevka plač je nadalje pomembno vprašanje, kaj se pravzaprav vrača. Možnosti sta dve:

- a) vrača se plačilo, ki ga je sodniški pripravnik prejel za svoje delo,
- b) vračajo se stroški izobraževanja.

Določba šestega odstavka 11.a člena ZPDI je tu nekoliko nejasna, ker prepleta oba zgoraj navedena pojma³⁵ in določa, da se vrnejo stroški izobraževanja v višini seštevka bruto plač. Nekoliko bolj jasna je določba šestega odstavka 23. člena idejnega osnutka Zakona o pravosodnem izpitu, ki nasprotno od ZPDI, ne govori o vračilu stroškov izobraževanja v višini seštevka bruto plač, ampak govori zgolj o vračilu osebnih prejemkov v višini seštevka bruto plač, prejetih za čas pravosodnega usposabljanja. Idejni osnutek

³⁵ pojem stroškov izobraževanja in pojem bruto plače.

Zakona o pravosodnem izpitu torej stroškov izobraževanja sploh ne omenja, ampak kar določa, da mora pravosodni kandidat vrniti prejemke, ki jih je sam z delom zaslužil na podlagi sklenjenega delovnega razmerja.

a) Vračilo plačila, ki ga je sodniški pripravnik prejel za svoje delo

V kolikor se zavzame prvo interpretacijo in se z vračilom seštevka vseh bruto plač ne razume vračila stroškov izobraževanja, temveč zgolj vračilo osebnih prejemkov, ki jih je sodniški pripravnik prejel tekom opravljanja sodniškega pripravništva v rednem delovnem razmerju, je to eklatanten izraz neskladnosti obravnavane sporne določbe ZPDI s temelji delovnopravne zakonodaje. Sodniški pripravniki, ki so podvrženi omejitvi 11. a člena ZPDI namreč delo opravljajo v delovnem razmerju na podlagi pogodbe o zaposlitvi, ki se sklene za polni delovni čas v trajanju 40 ur tedensko. Definicija delovnega razmerja je urejena v Zakonu o delovnih razmerjih (ZDR-1). Le-ta delovno razmerje opredeli kot razmerje med delavcem in delodajalcem, v katerem se delavec prostovoljno vključi v organiziran delovni proces delodajalca in v njem za plačilo, osebno in nepretrgano opravlja delo po navodilih in pod nadzorom delodajalca³⁶. Pri tem je ključno poudariti, da je eden temeljnih elementov za obstoj delovnega razmerja prav plačilo, ki ga prejme delavec v zameno za njegovo delo.

Kot je v svojem članku pravilno izpostavil že Vlačič³⁷, sodniški pripravniki v delovnem razmerju na sodišču poleg usposabljanja, ki je sestavljeno iz učenja, gotovo opravljajo tudi delo, ki ima za sodišče kot delodajalca določeno ekonomsko oziroma delovno vrednost. To jasno izhaja že iz Pravilnika o programu sodniškega pripravništva in pravniškem državnem izpitu, ki v 8. členu opredeljuje naloge sodniškega pripravnika in med drugim določa, da med delovne naloge sodniškega pripravnika med drugim spada pisanje zapisnikov po odredbi sodnika, opravljanje posameznih dejanj na sejah senata, izdelava osnutkov sodnih odločb in drugih sodnih pisanj, opravljanje nalog v okviru strokovne službe za brezplačno pravno pomoč in ostalih, za delodajalca ekonomsko koristnih del, katera namesto osebja, ki bi ga sicer bilo treba zapo-

³⁶ Zakon o delovnih razmerjih (Uradni list RS, št. 21/13 in nasl.), prvi odstavek 4. člena.

³⁷ Glej Luka Vlačič (op. pod črto št. 4), str. 18.

sliti za opravljanje teh nalog, opravijo sodniški pripravniki. V praksi so takšne obveznosti pripravnikov precej obsežne in obsegajo tako pripravo strokovno zelo zahtevnih osnutkov sodnih odločb, ki jih sodnik mentor, pogosto zgolj z manjšimi popravki in dopolnitvami, uporabi pri izdelavi sodne odločbe v tekoči zadevah, kot tudi celo vrsto ostalih pomožnih del. Eno takšnih je npr. strokovno delo v službi za brezplačno pravno pomoč, bodisi v obliki tedenskih dežurstev, bodisi v obliki dvomesečne razporeditve na oddelek brezplačne pravne pomoči tekom trajanja pripravništva. Takšno delovanje oseb (sodniških pripravnikov), ki se na sodišču usposabljaajo za opravljanje pravniškega državnega izpita, predvideva že sam Zakon o brezplačni pravni pomoči³⁸ (ZBPP). Sodniški pripravniki nadalje opravljajo tudi celo vrsto ostalih del, ki zajemajo tako transportiranje spisov osumljencem, katerim je bila odvzeta prostost, navzočnost pri pregledu spisa s strani take osebe, prisostvovanje na sodnih prepoznavah in ta dela praviloma opravljajo enakovredno kot osebe, ki bi jih sicer sodišče moralo zaposliti oziroma plačati za opravljanje teh nalog³⁹.

Pri tem ne gre zanemariti tudi dejstva, da je nižja stopnja usposobljenosti sodniških pripravnikov za samostojno delo in s tem nižja ekonomska vrednost njihovega dela vsebovana že v osnovni plači sodniških pripravnikov. Sodniški pripravniki so s štiriindvajsetim osnovnim plačnim razredom delovnega mesta oziroma naziva v razporejeni v občutno nižji razred kakor strokovni sodelavci na delovnem mestu višjega pravosodnega svetovalca (PDI), na katero je praviloma pozvan sodniški pripravnik po opravljenem pravniškem državnem izpitu. Strokovni sodelavec je nasprotno s sodniškim pripravnikom razvrščen v 34. plačni razred. Preračunano to pomeni, da sodniški pripravnik že zaradi dejstva, ker je le pripravnik (in kot tak manj usposobljen za delo), prejme temu primernih 70 odstotkov osnovne plače strokovnega sodelavca, kar ne nazadnje sovпада tudi z določbo Zakona o delovnih razmerjih, ki v 141. členu določa, da ima pripravnik oziroma delavec, ki se usposablja oziroma uvaja v delo pravico do osnovne plače najmanj v višini 70 odstotkov osnovne plače, ki bi jo prejel kot delavec na delovnem mestu oziroma pri vrsti dela, za katero se usposablja⁴⁰.

³⁸ Zakon o brezplačni pravni pomoči (Uradni list RS, št. 48/01 in nasl.), peti odstavek 31. člena.

³⁹ Glej Luka Vlačič (op. pod črto št. 4), str. 18.

⁴⁰ Zakon o delovnih razmerjih (op. pod črto št. 36), prvi odstavek 141. člena.

Glede na vse navedeno ne more biti nobenega dvoma, da ima sodišče kot delodajalec od pripravnikovega dela ekonomsko korist, pri čemer je nižja usposobljenost pripravnika korigirana že z njegovo osnovno plačo v višini zgolj 70 odstotkov plače, ki bi jo ta oseba prejela, če bi že imela opravljen pravniški državni izpit. V kolikor torej določba 11.a člena ZPDI zahteva vračilo osebnih prejemkov, ki jih je sodniški pripravnik prejel za svoje delo, je pravna osnova za tako vračilo neobstoječa.

b) Vračilo dejanskih stroškov izobraževanja

Druga možnost, ki se zdi bolj verjetna, pa je razlaga določbe šestega odstavka 11.a člena ZPDI⁴¹ na način, da se vračajo vsakokratni dejanski stroški izobraževanja, ki jih ima sodišče s sodniškim pripravnikom. Upoštevajoč zgoraj opisane delovne obveznosti sodniških pripravnikov, ki jih imajo ti na podlagi 17. člena ZPDI in Pravilnika o programu sodniškega pripravnštva in pravniškem državnem izpitu⁴² oziroma kot so določene s programom sodniškega pripravnštva, stroški izobraževanja sodniškega pripravnika obsegajo predvsem stroške mentorjev ter stroške obveznih oblik izobraževanja, ki se izvajajo v okviru Centra za izobraževanje v pravosodju⁴³. Pri ostalih, manj zahtevnih in manj strokovnih delih, namreč posebno mentorstvo ni potrebno in se tudi ne izvaja.

V kolikor gre za povračilo takšnih stroškov je zakonodajalec očitno ocenil, da je mesečna višina teh stroškov po nekem naključju vselej enaka višini bruto mesečne plače sodniškega pripravnika. Po takšni interpretaciji torej zakonodajalec ne predvideva vračila osebnih prejemkov sodniškega pripravnika, ki jih dobi za opravljanje svojega dela, temveč v skladu z načelom vzajemnosti terjatev zahteva povračilo stroškov, ki mu jih je sodniški pripravnik povzročil neutemeljeno, s tem, ko po opravljenem pravniškem državnem izpitu ni želel skleniti delovnega razmerja na sklenitev katerega je bil pozvan. Sodišče kot delodajalec je bil tako neupravičeno oškodovan, saj je ostal brez kadra, v katerega je vlagal svoja sredstva in si obetal, da bo kasneje od tega imel koristi.

⁴¹ In s tem tudi razlaga določbe šestega odstavka 23. člena idejnega osnutka Zakona o pravosodnem izpitu, ki nerodno govori le o vračilu osebnih prejemkov.

⁴² Pravilnik o programu sodniškega pripravnštva in pravniškem državnem izpitu (Uradni list RS, št. 26/08, in nasl.).

⁴³ Gre predvsem za obvezne seminarje s področja temeljnih pravnih področij, ki jih Pravilnik o programu sodniškega pripravnštva in pravniškem državnem izpitu predvideva kot obvezne za pristop na pravniški državni izpit.

Toda kaj pa stroški izobraževanja volonterskih pripravnikov? Pred odgovorom na to vprašanje je na mestu kratek pregled dosedanje ustavnosodne presoje 11. a člena ZPDI.

5. Dosedanja ustavnosodna presoja 11.a člena ZPDI

Zdi se, da je interpretacijo o vračilo dejanskih stroškov izobraževanja v preteklosti zavzelo tudi Ustavno sodišče Republike Slovenije, ki je ustavno skladnost⁴⁴ obveznosti po 11. a členu presoja-lo v zadevi U-I-174/10-11, Up-944/10-7 z dne 1. 3. 2012. V navedeni zadevi je bilo pritožnici oziroma pobudnici na podlagi 11.a člena pogodbe o zaposlitvi naloženo povrnitev stroškov izobraževanja v višini seštevka neto plač, prejetih v času opravljanja sodniškega pripravništva, ker se po uspešno opravljenem pravniškem državnem izpitu ni odzvala na poziv za sklenitev delovnega razmerja pri Okrožnem sodišču v Ljubljani⁴⁵. Uvodoma je na mestu opozorilo, da je sodišče pri presoji uporabilo ZPDI-C, po katerem se je obveznost vračila stroškov izobraževanja nanašala le na sodniške pripravnike (ne pa takrat tudi na državnotožilske in državnooprvo-branilske pripravnike). Nadalje je bilo izobraževanje takrat ovrednoteno s seštevkom neto plač in ne s seštevkom bruto plač, kot to predvideva trenutno veljaven 11.a člen ZPDI. Ne glede na to je iz sklepa moč razbrati nekatera stališča oziroma smer razmišljanja ustavnega sodišča.

Pobudnica je glede izpodbijane določbe 11.a člena ZPDI v ustavni pritožbi oziroma pobudi za začetek postopka za oceno ustavnosti 11.a člena ZPDI postavila dva bistvena očitka in sicer:

- a) kršitev načela enakosti ter
- b) kršitev pravice do proste izbire zaposlitve.

a) Kršitev načela enakosti

V zvezi s kršitvijo načela enakosti je pobudnica izpodbijani določbi med drugih očitala, *»da postavlja osebe, ki opravljajo sodniško pripravništvo v delovnem razmerju na sodišču v neenakopraven položaj s pripravniki pri drugih delodajalcih, s priprav-*

⁴⁴ O ustavnosodni presoji 11.a člena ZPDI podrobneje Luka Vlačič (op. pod črto št. 4), str. 19 in 20.

⁴⁵ US RS, 1. 3. 2012 - U-I-174/10-11, Up-944/10-7, <http://odlocitve.us-rs.si/documents/72/15/u-i-174-10-up-944-102.pdf>, zadnjič obiskano 28. 8. 2018, 1. točka obrazložitve.

*niki v drugih dejavnostih ter tudi z drugimi osebami v delovnem razmerju*⁴⁶. Ustavno sodišče se je sklicevalo na drugi odstavek 14. člena ustave, ki zakonodajalca obvezuje, da enake primere obravnava enako in različne različno, dopušča pa mu različno urejanje enakih položajev, če obstajajo za takšno razlikovanje razumni in stvarni razlogi. Pri tem je sodišče opozorilo, da je temeljna predpostavka za kršitev načela enakosti, da sploh gre za bistveno enake položaje⁴⁷. Sodišče je z očitkom opravilo z utemeljitvijo, da glede na specifičnost sodniškega pripravništva po ZPDI le-tega ni mogoče primerjati s splošnim pripravništvom, urejenim v ZDR. Prav tako je sodišče menilo, da ne gre za bistveno enak položaj v razmerju do drugih oblik sodniškega pripravništva (volontersko pripravništvo in pripravništvo pri drugem delodajalcu) oziroma da je delovno razmerje tisti element, ki dela položaje bistveno neenake in zato ni potrebe po enaki obravnavi. Sodišče je namreč zaključilo, da se različne oblike sodniškega pripravništva v bistvenem razlikujejo, ker se **enak program** sodniškega pripravništva **opravlja v različnih statusih**⁴⁸.

Temu nikakor ne gre pritrditi. Da je podana različna obravnavna na eni strani s trenutno ureditvijo sodniških pripravnikov in na drugi strani nekaterih drugih pripravnikov kot so pripravniki zdravniki in pripravniki na področju socialnega varstva namiguje že Vlačič⁴⁹.

Poleg tega pa sama narava dela sodniških pripravnikov v delovnem razmerju, v primerjavi z delom kolegov, ki pripravništvo opravljajo volontersko, zgornjim zaključkom ustavnega sodišča ne pritrjuje. Kot je bilo že izpostavljeno, ZPDI izrecno določa, da je pripravnik, ki opravlja sodniško pripravništvo v okviru izobraževanja, ki ga zagotavlja delodajalec oziroma kot volonter, razen glede delovnega razmerja, **v pravicah, obveznostih in odgovornostih v enakem položaju kot pripravnik**, ki je sklenil delovno razmerje na sodišču. Res je, da različni statusi opravljanja pripravništva pomenijo različne dejanske situacije. Vendar se razlike med sodniškimi pripravniki v delovnem razmerju in njihovimi volonterskimi kolegi, ki so posledica dejstva, da so eni zaposleni na sodišču in drugi ne, kažejo predvsem v tem, da sodniški

⁴⁶ Prav tam, 8. točka obrazložitve.

⁴⁷ Prav tam, 9. točka obrazložitve.

⁴⁸ Prav tam, 13. točka obrazložitve.

⁴⁹ L. Vlačič, Luka Vlačič (op. pod črto št. 4), str. 19 in 20.

pripravniki v delovnem razmerju opravijo veliko več nekih strokovno-tehničnih in referentskih del, ki jih volonterskim sodniškim pripravnikom ni treba opravljati. Slednje je predvsem posledica prisotnosti pripravnika na sodišču. Pripravnik v delovnem razmerju je na sodišču 40 ur na teden, volonterski pripravnik pa zgolj po dogovoru z mentorjem, kadar dela z mentorjem.

Ob upoštevanju zgoraj predstavljenih delovnih zadolžitev sodniških pripravnikov v delovnem razmerju ter upoštevajoč zaključke, da pretežni del stroškov usposabljanja pri sodniškem pripravništvu najverjetneje predstavlja delo z mentorjem oziroma opravljanje izobraževanj v okviru Centra za izobraževanje v pravosodju, nikakor ne narekuje avtomatičnega zaključka, da so položaji obeh skupin bistveno različni samo zaradi obstoja oziroma neobstoja delovnega razmerja. Obe skupini pripravnikov se morata za izpolnitev pogojev za pristop k opravljanju pravniškega državnega izpita namreč na podlagi ZPDI in pravilnikov udeležiti enakih seminarjev, opraviti enake kolokvije ter v sodelovanju z mentorji pripravljati enake osnutke sodnih odločb. Razlika med eno in drugo obliko opravljanja pripravništva nastane predvsem pri vseh drugih, pogosto obstranskih delih, pri katerih pa pripravniki v delovnem razmerju praviloma ne rabijo nekega obsežnega vodenja mentorjev in drugih oseb in posledično s tem tudi ne nastajajo občutnejši stroški dodatnega izobraževanja.

Še kako je torej na mestu vprašanje, zakaj je dolžnost povračila stroškov izobraževanja, ki očitno nastaja mesečno v višini, enakovredni eni bruto plači, rezervirana samo za sodniške pripravnike v delovnem razmerju. Oziroma z drugimi besedami, vprašanje, zakaj država drugi skupini pripravnikov, katere izobraževanje najverjetneje ni občutno cenejše, takšno izobraževanje podari. Pri tem seveda avtor ne namigujem na zaključek, da je treba tudi volonterskim pripravnikom naložiti plačilo stroškov izobraževanja kot to predvideva 11.a člen ZPDI, temveč zgolj apeliram na zakonodajalca, ki naj pri sprejemanju nove ureditve pravniškega državnega izpita navedene pomisleke upošteva in sprejme rešitve, ki ne bodo v neskladju s splošnim načelom enakosti.

b) Kršitev pravice do splošne izbire zaposlitve

Pobudnica je uveljavljala tudi kršitev pravice do splošne izbire zaposlitve iz drugega odstavka 49. člena ustave. Ustavno sodišče je

takšen očitek odpravilo z obrazložitvijo, da so se sodniški pripravniki izmed treh možnih oblik pripravništva prostovoljno odločili za delovno razmerje in s tem prostovoljno sprejeli obveznost, ki brez soglasja sodniškega pripravnika sploh ne bi mogla nastati. Pri tem je sodišče dodalo, da zakon omogoča tudi fakultativno nadomestitev te obveznosti s plačilom stroškov izobraževanja v višini seštevka vseh prejetih neto plač. Obveznost sklenitve delovnega razmerja na podlagi poziva naj po razlogovanju sodišča ne bi bila absolutna, saj bi se ji pripravnik lahko izognil s tem, da plača znesek, ki ne presega zneska, ki je bil sodniškemu pripravniku dejansko izplačan.⁵⁰

Tudi takšna obrazložitev pri morebitni ponovni presoji protiusstavnega omejevanja pravice do proste izbire zaposlitve ne bi smela biti sprejeta kot ustrezna. V prvi vrsti je na podlagi novele ZPDI-D sedaj sodniški pripravnik, ki ne spoštuje poziva, dolžan vrniti seštevku zneska bruto plač, ki je bistveno višji od seštevka neto plač. Nadalje bi bilo nujno treba presoјati, ali sodniški pripravnik dejansko sploh ima realno možnost za fakultativno nadomestitev svoje obveznosti. Upoštevanje (finančnih) okoliščin, v katerih se znajdejo sodniški pripravniki in ki so že predstavljene pod točko 4.1., bi prej narekovalo drugačen zaključek. Trenutna obveznost kot je opredeljena v 11.a členu ZPDI je tako visoka, da četudi je omejitev proste izbire zaposlitve v takšnih primerih legitimna in dopustna, nikakor ne gre zlahka zaključiti, da je v takšni obliki tudi ustrezna oziroma sorazmerna. Predvsem pa ne gre pritrditi zaključku, da bi se lahko pripravnik temu izognil že na začetku, če bi se odločil za drugo obliko opravljanja pripravništva. Razmerje na podlagi določbe, ki ni v skladu z ustavo, ne postane skladno z njo samo zato, ker se je nekdo z njim strinjal in vanj vstopil prostovoljno, sploh če je pri sklepanju pogodbe prvenstveno omejen z določbo v zakonu, predredno pa kot šibkejša pogodbeni stranka in brez realnih možnosti pogajanj, še z določbo v sami pogodbi o zaposlitvi⁵¹.

6. Namesto sklepa

Predstavljene dileme niso nove. Kot je bilo prikazano v zadevi U-I-174/10-11, Up-944/10-7 z dne 1. 3. 2012 so se ta vprašanja z ne-

⁵⁰ US RS (op pod črto, št. 45), 15. točka obrazložitve.

⁵¹ Določba 11.a člena ZPDI je namreč povzeta tudi kot eden izmed členov v tipski pogodbi o zaposlitvi, ki jo pri sodišču sklepajo sodniški pripravniki.

prepričljivim epilogom pred ustavnim sodiščem v enem primeru že obravnavala, sicer pa na tem področju v zadnjih letih ni bilo prav burnega dogajanja. Tudi zakonski in ustavni okvir se na tem področju nista spreminjala. Kljub temu se zdi, da je omenjena problematika v zadnjem letu ali dveh znova postala bolj aktualna in več kot potrebna kritične obravnave, ki mora preko argumentirane pravnega diskurza ponuditi ustreznejše rešitve od obstoječih. Razloga za to sta predvsem dva.

Vse bolj se približuje nova zakonska ureditev sodniškega pripravništva, zato je prav, da se poleg ostale problematike pri sprejemanju nove ureditve upošteva tudi sorazmernost ukrepa vračanja stroškov usposabljanja oziroma se to področje uredi na način, da ureditev ne bo povzročala neutemeljene neenakosti med subjekti, ki se nahajajo v podobnih ali istih pravnih položajih.

Še bolj kot to, pa so navedene zakonske določbe ZPDI potrebne kritične obravnave zaradi spremembe prakse Ministrstva za pravosodje Republike Slovenije, za katerega se zdi, da se predvsem v zadnjem letu v praksi ponovno pogosteje poslužuje zakonske določbe 11a. člena ZPDI.

Do oddaje tega prispevka avtor od Ministrstva za pravosodje nisem uspel pridobiti uradnega podatka glede števila poslanih pozivov sodniškim pripravnikom z opravljenim PDI na podlagi 11a. člena v zadnjih letih, zato sledeči zaključki temeljijo zgolj in samo na mojih-avtorjevih osebnih opažanjih in izkušnjah oziroma na izkušnjah kolegov, ki so v zadnjem letu prejeli poziv na zaposlitev po ZPDI. Skoraj odveč je torej opozorilo, da zapisano nujno ne odraža realnega stanja.

Glede na to, da sem avtor prispevka tudi sam opravljal sodniško pripravništvo v delovnem razmerju na sodišču v trajanju 24 mesecev, sem bil tekom trajanja pripravništva v rednem stiku s kolegi, ki so v tem času zaključili svoje pripravništvo in opravili PDI. Pri tem je veljal nek splošen konsenz, da se z določbo 11a. člena ZPDI ne gre pretirano obremenjevati, saj v praksi praviloma ni prihajalo do »prisilnih« pozivov na sklepanje pogodbe o zaposlitvi na podlagi navedene določbe. V luči varčevalnih ukrepov in omejitev zaposlovanja v javnem sektorju ter upoštevajoč manj ugodno gospodarsko klimo se je zdelo, da je bilo vedno dovolj kandidatov, ki so bili pripravljeni prostovoljno sprejeti poziv, ki to pravzaprav ni bil. Tako številni kolegi, kot tudi sam, smo po opravljenem PDI prejeli klic iz kadrovske službe katerega izmed dr-

žavnih organov upravičenih do izdaje poziva, kjer so nas najprej povprašali, ali nas delo pri dotičnem organu zanima. V kolikor je bil odgovor negativen, do formalnega poziva ni prišlo, temveč je bil poklican naslednji kandidat. Navadno dokler se ni našla oseba, ki je bila za delovno mesto zainteresirana. Takšna praksa se kot kaže spreminja. V zadnjem letu sem bil seznanjen z več primeri, ko so bili sodniški pripravniki pozvani na sklenitev pogodbe o zaposlitvi na podlagi 11a. člena ZPDI brez predhodne ali naknadne možnosti odklonitve poziva. Zdi se torej, da se je, v luči izboljšanja gospodarske klime, ki omogoča pravnikom z opravljenim pravniskim državnim izpitom več zaposlitvenih možnosti v odvetništvu oziroma izven pravosodja, pojavilo pomanjkanje oseb, ki bi se bile po opravljenem pravniskem državnem izpitu pripravljene zaposliti na sodišču, tožilstvu oziroma državnem odvetništvu. Temu nenazadnje pritrjuje tudi dejstvo, da je bilo v zadnjem času izvedenih kar nekaj razpisov pri sodiščih⁵², ki so se končali neuspešno, saj ni bilo kandidata, ki bi bil pripravljen priti delati na delovno mesto višjega pravosodnega svetovalca (PDI).

To pravzaprav ni preveliko presenečenje, saj je oseba (po tem ko je zaključila obe bolonjski stopnji pravne fakultete, opravila najmanj 24 mesecev pripravništva, na svoje stroške po pripravništvu opravila obsežne priprave na pravniski državni izpit in ga na koncu uspešno opravila) soočena z odgovornim delovnim mestom, kjer opravlja veliko tistih del, ki bi sicer odpadla na sodnika, za svoje delo pa je uvrščena v 34. razred plačne lestvice⁵³. Kot tak višji pravosodni svetovalec ob nastopu zaposlitve za svoje delo prejme mesečno plačo, ki je celo nižja od povprečne mesečne plače v Republiki Sloveniji⁵⁴. Za nameček pa država kadru, ki ga je usposabljal za tako zahtevno delovno mesto, niti ne omogoča neke pravne varnosti preko pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas⁵⁵, temveč mlade pravnike preko takšnih in drugačnih nadomeščanj in projektov Vrhovnega sodišča v veliki meri zaposluje zgolj preko pogodb za določen čas brez realnih možnosti napredovanja. Ob takšnem mačehovskem odnosu do oseb, ki naj bi predstavljale prihodnost slovenskega pravosodja je težko pričakovati vzpostavitev kadra, ki bo svoje delo na sodišču, tožilstvu ali državnem

⁵² Gre za javne podatke, ki se objavljajo na portalu sodstva Republike Slovenije, v kategoriji razpisi in natečaji.

⁵³ In za svoje delo prejme približno 1060 evrov neto plače.

⁵⁴ Povprečna neto plača za avgust 2018 je znašala 1.097 evrov neto.

⁵⁵ Čeprav je pogodba o zaposlitvi za nedoločen čas osnovna oblika pogodbe o zaposlitvi.

odvetništvu resnično opravljal z vnemo, zadovoljstvom in pristno zagnanostjo. Najbolj žalostno pri vsem skupaj pa je takrat, kadar je nekdo k temu prisiljen, na podlagi neke vprašljivo utemeljene in arbitrarne določbe zakona, ki zelo verjetno nima podlage v (še) ustavno dopustnem omejevanju pravice posameznika do svobodne izbire zaposlitve.

Slednje je nedopustno v vseh primerih. Četudi bi se torej avtorjev povzetek trenutne situacije, ki ga podaja namesto sklepa oziroma njegovo subjektivno doživljanje aktualnega stanja na tem področju izkazalo za povsem za napačno in bi se ugotovilo, da v praksi realno ne prihaja do uporabe 11a. člena ZPDI, ki se odraža v kršitvi pravic posameznikov, je nedopustno že samo dejstvo, da aktualna zakonska ureditev to sploh omogoča. Nesorazmerno omejevanje pravic določenih oseb oziroma neenako obravnavanje ene skupine oseb v razmerju do druge skupine oseb, ki se nahajajo v bistveno podobnem pravnem položaju, v slovenskem pravnem redu ne sme imeti mesta.

VIRI**Knjige**

Čuk, Jasmina, Načelo sorazmernosti v praksi ustavnega sodišča republike Slovenije, Magistrsko diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Ljubljana, 2017, <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=96534> (zadnjič obiskano dne 28. 8. 2018).

Šturm, Lovro (ur.), Komentar Ustave Republike Slovenije, FDŠ, Kranj, 2002.

Šturm, Lovro (ur.), Komentar Ustave Republike Slovenije; Dopolnitev - A, FDŠ, Kranj, 2011.

Članki in revije

Hedrih, Ana, Pravniški državni izpit – ali je trenutni sistem res učinkovit in pravičen, Pravna praksa, št. 20 /21 (2017).

Gračanin, Gal; iPučnik, Rok; Kaj nam prinaša nova ureditev PDI-ja? Revija Pamfil, <https://www.pamfil.si/clanki/2017/11/28/kaj-nam-prinaa-nova-ureditev-pdi-ja> (zadnjič obiskano dne 28. 8. 2018).

Vlačič, Luka; Nekateri ustavnopravni vidiki ureditve pravniškega državnega izpita 1. del, Pravna praksa, št. 12/13, 2018.

Vlačič, Luka; Nekateri ustavnopravni vidiki ureditve pravniškega državnega izpita 2. del, Pravna praksa, št. 12/13, 2018.

Vlačič, Luka; Nekateri ustavnopravni vidiki ureditve pravniškega državnega izpita 3. del, Pravna praksa, št. 12/13, 2018.

Novak, Marko, PDI danes in jutri, <https://www.insolvinfo.si/DnevneVsebine/Kolumna.aspx?Id=140317> (zadnjič obiskano 28. 8. 2018).

Zakonodaja in sodne odločbe

U-I-174/10-11, Up-944/10-7 (<http://www.us-rs.si>).

U-I-18/02 (Uradni list RS, št. 108/03).

Up-1116/09 (Uradni list RS, št. 22/2011).

Pravilnik o programu sodniškega pripravništva in pravniškem državnem izpitu (Uradni list RS, št. 26/08, in nasl.).

Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91 in nasl.).

Zakon o brezplačni pravni pomoči (Uradni list RS, št. 48/01 in nasl.).

Zakon o delovnih razmerjih (Uradni list RS, št. 21/13 in nasl.).

Zakon o sistemu plač v javnem sektorju (Uradni list RS, št. 56/02 in nasl.).

Zakon o pravniškem državnem izpitu (Uradni list RS, št. 13/94 in nasl.).

Zakon o minimalni plači (Uradni list RS, št. 13/10 in nasl.).